

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Εισαγωγή στη γλωσσική πολιτική

Διάλεξη 3: Η πολυγλωσσία ως ατομικό και κοινωνικό
φαινόμενο

Ελένη Καραντζόλα

Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

3^Η ΔΙΑΛΕΞΗ

Η ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΙΑ ΩΣ ΑΤΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

1. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΙΑΣ ΩΣ ΑΤΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ
2. ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΩΝ

1. ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΙΑ

- Η πολυγλωσσία –**ατομική** και **κοινωνική**– είναι ο κανόνας, όχι η εξαίρεση.
- Ο κόσμος μοιάζει με ένα τεράστιο γλωσσικό μωσαϊκό: τοπικές γλώσσες / τοπικές παραλλαγές γλώσσας (= διάλεκτοι) / κοινωνική λειτουργία τους
<Για την πολυγλωσσία στην Ελλάδα, **βλ. ΚΕΙΜΕΝΟ 1**>
- Σχέσεις γλώσσας και εθνικισμού <**βλ. ΚΕΙΜΕΝΟ 2**>
- Δεν υπάρχει πουθενά στον κόσμο αντιστοιχία ανάμεσα στα πολιτικά σύνορα (δηλ. ένα Κράτος), ένα έθνος και μια γλώσσα.

Ατομική Διγλωσσία [bilingualism]

Η διγλωσσία/πολυγλωσσία ως ατομικό γνώρισμα αναφέρεται στην ικανότητα του ατόμου να χρησιμοποιεί **δύο ή περισσότερους** γλωσσικούς κώδικες.

Ο βαθμός γνώσης και χρήσης των δύο κωδίκων ποικίλλει, από την *ανισοβαρή* διγλωσσία στην *απολύτως ισοβαρή*.

Το δίγλωσσο άτομο είναι ικανό να ταυτίζεται και με τα πολιτισμικά συστήματα των γλωσσικών ομάδων των οποίων γνωρίζει το γλωσσικό σύστημα.

Κοινωνική Διγλωσσία [diglossia]

Αρχικός ορισμός (Fishman 1959, 45):

DIGLOSSIA is a relatively stable language situation in which, in addition to the primary dialects of the language (which may include a standard or regional standards), there is a very divergent, highly codified (often grammatically more complex) superposed variety, the vehicle of a large and respected body of written literature, either of an earlier period or in another speech community, which is learned largely by formal education and is used for most written and formal spoken purposes but is not used by any section of the community for ordinary conversation.

Παραδείγματα:

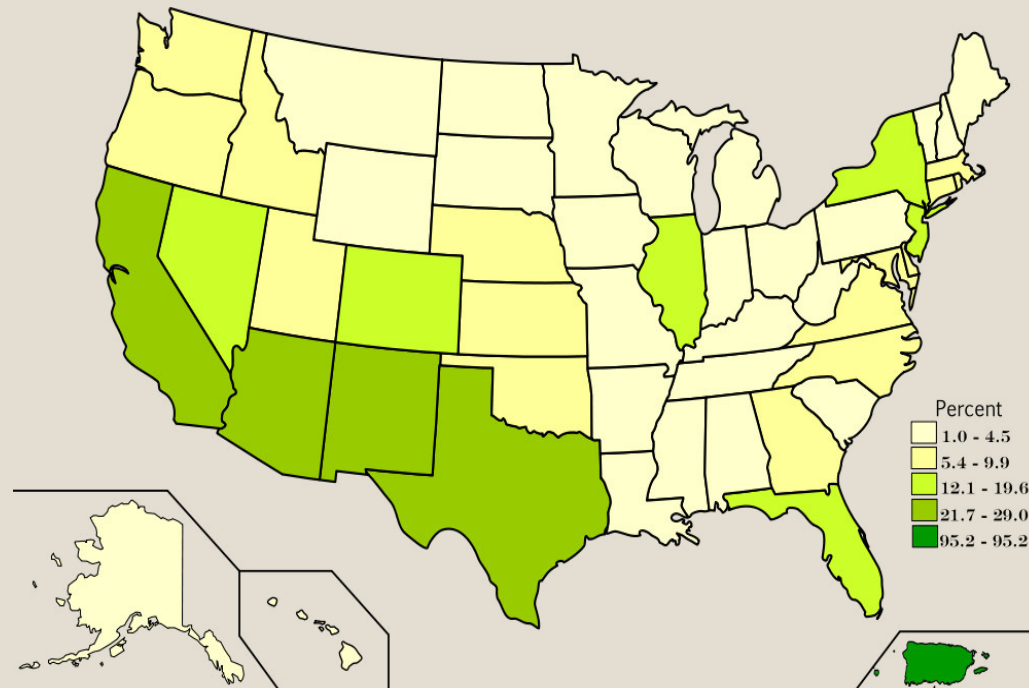
- **Αραβόφωνος κόσμος:** η MSA (*Modern Standard Arabic*, εξέλιξη της κορανικής αραβικής) είναι η Υψηλή γραπτή γλώσσα και οι ποικίλες τοπικές καθομιλούμενες μορφές της αραβικής (π.χ. αιγυπτιακή αραβική, συριακή αραβική κ.ο.κ.) είναι η Χαμηλή ποικιλία.
- **Ελλάδα:** μέχρι τη Μεταπολίτευση, συνύπαρξη καθαρεύουσας (Υ) και δημοτικής (Χ).
- **Κύπρος:** τα τελευταία χρόνια, η ΚΝΕ (*Κοινή Νέα Ελληνική*, επίσημη γλώσσα στην Ελλάδα) συνιστά την Υψηλή ποικιλία, και η κυπριακή διάλεκτος τη Χαμηλή.

Διευρυμένη Κοινωνική Διγλωσσία [extended diglossia]

Διευρυμένος ορισμός (Fishman 1967):

Ο όρος διγλωσσία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για οποιεσδήποτε γλώσσες, ακόμα και γενετικά μη συγγενείς, που λειτουργούν ως Υψηλή και Χαμηλή ποικιλία.

Παραδείγματα:

Οι κοινότητες των Ισπανόφωνων στις Η.Π.Α.

2. ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΩΝ

→ **Ferguson** (1966)

- 3 κατηγορίες γλωσσών
μείζονες [major] / ελάσσονες [minor] / με ειδικό καθεστώς*
- 5 τύποι γλωσσών
καθομιλούμενες / στάνταρτ / κλασικές / πίτζιν / κρεολές
- 7 λειτουργίες
[gregaire] / επίσημη / γλώσσα-όχημα / διδασκαλίας / θρησκευτική / διεθνής / αντικείμενο διδασκαλίας

*= να μιλιέται πάνω από το 25% του πληθυσμού ή πάνω από 1 εκατ. ανθρώπους / να είναι επίσημη / να είναι γλώσσα διδασκαλίας του 50% των δευτεροβάθμιων σχολείων.

(συνέχεια)

→ **Stewart** (1968)

- 4 χαρακτηριστικά
προτυποποίηση / αυτονομία / ιστορικότητα / ζωτικότητα
- 7 τύποι γλωσσών
στάνταρτ / κλασικές / τεχνητές / καθομιλούμενες / διάλεκτοι / κρεολές / πίτζιν
- +3 λειτουργίες
+ περιφερειακή / πρωτεύουσας / γραμματείας
- 6 τάξεις (ανάλογα με το ποσοστό του πληθυσμού που τις μιλά)
> 75% / > 50% / > 25% / 10% / > 5% / < 5%

ΕΠΙΣΗΜΗ / ΜΗΤΡΙΚΗ

Πιθανές σχέσεις

1. Πολυγλωσσία με μοναδική κυρίαρχη γλώσσα

π.χ. Γαλλία: η επίσημη είναι σε μεγάλο βαθμό κυρίαρχη, χωρίς εναλλακτική δυνατότητα, δηλ. δεν υπάρχει στην επικράτεια γλώσσα που θα μπορούσε να διεκδικήσει να αντικαταστήσει τη γαλλική.

2. Πολυγλωσσία με τις κυρίαρχες γλώσσες σε μειονοτική θέση

π.χ. Μαρόκο: οι γλώσσες που στατιστικά κυριαρχούν (περ. 51%), πολιτικά και πολιτισμικά κυριαρχούνται.

3. Πολυγλωσσία με μειονοτική γλώσσα κυρίαρχη

π.χ. η περίπτωση της γαλλικής στη «γαλλόφωνη» Αφρική (μόνο 10% είναι πραγματικοί ομιλητές της γαλλικής).

(συνέχεια)

3.1 Χώρες όπου μια μειονοτική γλώσσα είναι στατιστικά κυρίαρχη και θα μπορούσε να αντικαταστήσει τη γαλλική, όπως η wolof στη Σενεγάλη, ή η bambara στο Μάλι.

3.2 Χώρες όπου δεν ισχύει κάτι τέτοιο, όπως στο Καμερούν ή στη Γκάμπον.

4. Πολυγλωσσία με εναλλακτική κυρίαρχη γλώσσα

π.χ. κρεολόφωνα εδάφη όπως η Μαρτινίκα, η Γουαδελούπη κ.λπ.

«Διγλωσσία» (Ferguson 1959)

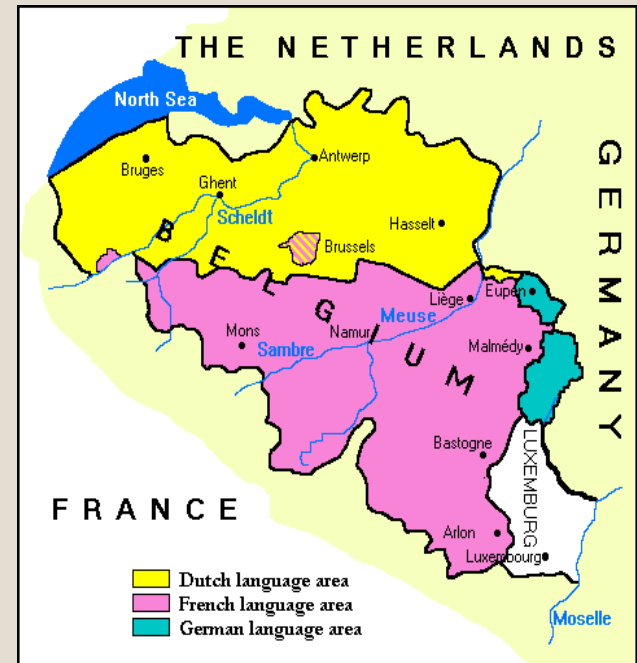
- η κρεολή μητρική γλώσσα, στατιστικά κυρίαρχη, συνυπάρχει με άλλες μητρικές –δεν έχει κύρος.
- η γαλλική, επίσημη γλώσσα, κυρίαρχη από κοινωνικοοικονομική άποψη, λιγότερο μειονοτική από ό,τι στην Αφρική.

(συνέχεια)

5. Πολυγλωσσία με περιφερειακές γλώσσες κυρίαρχες

π.χ. Βέλγιο, όπου υπάρχει επίσημη διγλωσσία γαλλικής/φλαμανδικής, κάθε γλώσσα ωστόσο αναγνωρίζεται σε συγκεκριμένα εδαφικά τμήματα (με την εξαίρεση των Βρυξελλών).

ΕΠΙΣΗΜΗ / ΕΘΝΙΚΗ

. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΜΑΛΤΑΣ

Επίσημη/-ες και Εθνική/-ές γλώσσες

ΕΠΙΣΗΜΗ

Ουσιαστικά είναι η γλώσσα του κράτους, δηλαδή η γλώσσα που χρησιμοποιείται:

- στο κοινοβούλιο
- στη διοίκηση
- στη δικαιοσύνη
- στην εκπαίδευση

ΕΘΝΙΚΗ

Η γλώσσα που αναγνωρίζεται ως γλώσσα του έθνους από το κράτος (συναισθηματική σχέση, σχέση ταυτότητας)

π.χ. τα λουξεμβουργιανά στο Λουξεμβούργο, τα μαλτέζικα στη Μάλτα κ.ά.

Το Παράδειγμα της Μάλτας

Η Μάλτα έχει δυο **επίσημες** γλώσσες: τα μαλτέζικα και τα αγγλικά.

Τα μαλτέζικα, που ανήκουν στην ίδια οικογένεια σημαντικών γλωσσών με τα αραβικά (**αφροασιατική οικογένεια**), είναι η μόνη σημαντική γλώσσα που γράφεται με **λατινικό αλφάβητο** και είναι επίσης η μόνη σημαντική γλώσσα που μιλιέται ιστορικά στην Ευρώπη.

Από τις δύο επίσημες γλώσσες, μόνο η μαλτέζικη είναι και **εθνική** γλώσσα της Μάλτας.

(συνέχεια)

Το **30%** του λεξιλογίου των μαλτέζικων είναι ρωμανικής προέλευσης, λόγω της επιρροής σε ένα μεγάλο ποσοστό από:

- **τα ιταλικά**

Η ιταλική ήταν η επίσημη γλώσσα της Μάλτας πριν το 1930, λόγω της κατάκτησης της από τον ιταλικό φασισμό. Ιδιαίτερα δε, σημαντική επιρροή είχε στη Μάλτα η **ιταλική ποικιλία της Σικελίας**, αφού η Μάλτα ήταν τον 16^ο αιώνα τμήμα του Βασιλείου της Σικελίας...

- **τα αγγλικά**

Η Μάλτα, μετά το πέρας της Ιταλοκρατίας και πριν την ανεξαρτητοποίηση της το 1964, μπήκε κάτω από βρετανική κηδεμονία και έγινε μέλος της Βρετανικής Κοινοπολιτείας. Έτσι, τα αγγλικά μετά το 1964 έγιναν η **δεύτερη επίσημη γλώσσα** της χώρας, με τη γραφειοκρατία της χώρας να διεκπεραιώνεται **και στις δύο** γλώσσες.

Οι Μαλτέζοι, μάλιστα, μαθαίνουν τα αγγλικά **υποχρεωτικά** στο σχολείο, ενώ η δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση παρέχεται **αποκλειστικά** στα αγγλικά.

Κοινωνιογλωσσικά στοιχεία

The languages	of Malta
Official languages	Maltese (100%) English (88%)
Significant unofficial language (s)	Italian (66%)
Main foreign languages	French (17%)